บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการหยุด (pause)

2.1.1 การหยุดเชิงสัทศาสตร์และปัจจัยทางภาษาศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการหยุด

ในการพูดแบบต่อเนื่อง คำพูดจะแบ่งออกเป็นช่วงๆ ระหว่างช่วงคำพูดแต่ละช่วงผู้ฟังจะได้ยินการหยุด (pause) เกิดขึ้น การหยุดนี้เป็นลักษณะสากลที่พบในภาษาทุกภาษา ทำไมจึงต้องมีการหยุดในการพูด ในประเด็นนี้ได้มีผู้ให้ความเห็นเชิงสัทศาสตร์ไว้ต่างๆกัน คือ

นักสัทศาสตร์ในสมัยต้นๆอธิบายการหยุดในเชิงสรีรสัทศาสตร์ โดยมีความเห็นว่าการหยุดเป็นความจำเป็นในแง่กายภาพของการพูด Sweet (1890) และ Jones (1918) ใช้คำว่า 'กลุ่มลม' (breath group) สำหรับคำพูดช่วงหนึ่งๆ Jones (1918)กล่าวว่าสาเหตุที่มีการหยุดเกิดขึ้นในการพูด เพราะ 1) ผู้พูดต้องการหยุดเพื่อหายใจ เนื่องจากในการเปล่งเสียงและการหายใจของมนุษย์ต้องใช้การเคลื่อนที่เข้าออกของลม และ 2) ผู้พูดหยุดเพื่อทำให้ช่วงคำพูดหนึ่งๆมีความหมายชัดเจนขึ้น นอกจากนี้ยังเสนอคำว่า 'กลุ่มที่มีความหมาย' (sense group) เมื่อกล่าวถึงการหยุดที่แบ่งช่วงคำพูดออกเป็นกลุ่มที่มีความหมาย ซึ่งสำหรับนักสัทศาสตร์ทั้ง 2 ท่านนี้ 'กลุ่มลม'(breath group) และ'กลุ่มที่มีความหมาย' (sense group) คือสิ่งเดียวกัน โดยคำว่า 'กลุ่มที่มีความหมาย' (sense group) จะมีความเป็นนามธรรมมากกว่าคำว่า'กลุ่มลม'(breath group) แต่ทั้งนี้ผลจากงานวิจัยภายหลังพบว่าการหยุดที่คนฟังได้ยินไม่ใช่การหยุดเพื่อหายใจทุกครั้งไป (Grosjean and Collin, 1970 cited in Butcher, 1981; Anthony, 1982 cited in Luksaneeyanawin, 1983) จึงทำให้เกิดการอธิบายการหยุดในเชิงโสตสัทศาสตร์ขึ้น

การอธิบายการหยุดในเชิงโสตสัทศาสตร์ และภาษาศาสตร์เชิงจิตวิทยา มีความเห็นว่าการหยุดเป็นความจำเป็นในแง่กายภาพของการฟัง (Laver, 1970: 68) คือ ในการฟังข้อความต่อเนื่องผู้ฟังมีการเก็บความเป็นช่วงการจำระยะสั้น (Short term memory) ซึ่งเมื่อรวมกันเข้าหลายๆช่วงจะได้ใจความที่สมบูรณ์ของเนื้อความทั้งหมด ซึ่งจะเก็บไว้ในช่วงการจำระยะยาว (Long term memory) หากการพูดไม่มีการหยุดเลย คือ ไม่มีการแบ่งความเป็นช่วงสั้นๆแล้ว ผู้ฟังย่อมไม่สามารถเก็บความเพื่อนำมาต่อกันให้ได้ใจความที่สมบูรณ์ของเนื้อความทั้งหมดได้

จากความเห็นเกี่ยวกับการหยุดในเชิงสรีรสัทศาสตร์และโสตสัทศาสตร์ข้างต้น ผู้วิจัยพบว่าแนวคิดเกี่ยวกับการหยุดที่เหมาะสมในงานวิจัยฉบับนี้ คือ แนวคิดในเชิงโสตสัทศาสตร์ ที่มี

ความเห็นว่า การหยุดเป็นความจำเป็นในแง่กายภาพของการฟัง เนื่องจากงานวิจัยฉบับนี้ให้ความสนใจกับการหยุดในเชิงปฏิสัมพันธ์ ซึ่งคู่สนทนามีบทบาททั้งการเป็นผู้พูดและผู้ฟัง ผู้ร่วมสนทนาที่มีบทบาทเป็นผู้ฟังจะต้องฟังการพูด และรับรู้ว่าที่ไหนมีการหยุดหรือไม่มีการหยุด เพื่อเขาจะได้ตัดสินใจได้ว่าที่ตำแหน่งใดที่เขาควรพูดหรือไม่ อย่างไร อีกทั้งงานวิจัยนี้ผู้วิจัยซึ่งเป็นผู้วิเคราะห์หาหน่วยย่อยในปริจเฉทจากการหยุดก็มีบทบาทเป็นผู้ฟัง ดังนั้นแนวคิดเกี่ยวกับการหยุดในเชิงโสตสัทศาสตร์จึงเหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับงานวิจัยนี้ และจะให้นิยาม การหยุด ว่าคือ " สัญญาณที่ได้จากการฟัง คือ ผู้ฟังสามารถได้ยินการหยุดในเวลาที่ฟังคำพูดต่อเนื่อง " (สุดาพร ลักษณียนาวิน, 2531: 8)

ปัจจัยที่ทำให้คนฟังได้ยินการหยุดมี 2 ประการ คือ ปัจจัยทางสัทศาสตร์ และปัจจัยอื่นๆ ทางภาษาศาสตร์ ดังอธิบายได้ดังนี้ 1) ปัจจัยทางสัทศาสตร์ คือ คนฟังได้ยินการหยุด ถ้าการหยุดที่คนฟังได้ยินนั้นเกิดเนื่องจากคนพูดมีการหยุดในการพูดจริง เมื่อนำเสียงไปวิเคราะห์ลักษณะทางกลสัทศาสตร์จะพบว่าในช่วงที่ผู้พูดหยุดพูดนั้นจะมีช่วงเงียบ(break)เกิดขึ้นในคลื่นเสียง ช่วงเงียบ(break)นี้จะเกิดจากลักษณะเชิงกลสัทศาสตร์ของคลื่นเสียงที่สำคัญ 3 ประการ คือ การที่ความเข้ม (intensity) ของเสียงตกลงมายังเส้นฐาน ดังแสดงได้โดยภาพดังนี้

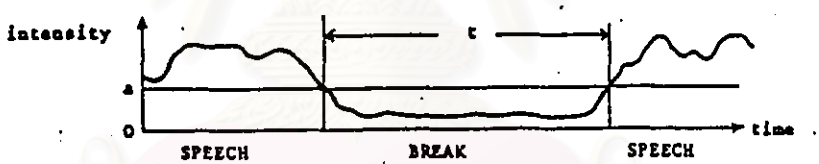

ภาพที่ 2.1 ภาพความเข้มของเสียงในการพูดจากเครื่อง oscillogram (Butcher, 1981: 62)

การที่สัญญาณมีช่วงความถี่มูลฐานที่ o (fo zero) และการที่ไม่มีสัญญาณใด ๆ เกิดขึ้นในคลื่นเสียง ซึ่งจากงานวิจัยพบว่า การหยุด(pause)ที่ผู้ฟังได้ยินส่วนใหญ่จะมีความเงียบเชิงกล(break) (Butcher, 1981; สุดาพร ลักษณียนาวิน, 2531) ความเงียบเชิงกล(break)ที่เกิดขึ้น แต่คนฟังไม่ได้ยินว่ามีการหยุดนั้นจะมีจำนวนน้อยมาก (ประมาณ 6 % ของช่วงเงียบเชิงกลทั้งหมด) (Butcher, 1981) ถ้าการหยุดที่คนฟังได้ยินนั้นไม่ได้เกิดจากการหยุดของคนพูด คนฟังก็อาจได้ยินการหยุดเนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยเสียงซ้อน (suprasegmental parameters) อื่นๆของเสียงพูด ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงในด้านค่าความถี่มูลฐาน (fo) (การลดต่ำลงของค่าความถี่มูลฐาน (fo) ซึ่งมักจะได้ยินเป็นทำนองเสียงตก) ความเข้มของเสียง ระยะเวลาของพยางค์ อัตราเร็วในการพูด และจังหวะในการพูด (Butcher, 1981; สุดาพร ลักษณียนาวิน, 2531) 2) ปัจจัยทางภาษาศาสตร์อื่นๆ ได้แก่ องค์ประกอบทางด้านโครงสร้างไวยากรณ์ของความ คือ ตำแหน่งการแบ่งความออกเป็นตอนๆ ซึ่งอาจมีส่วนทำให้ผู้ฟังคาดหมายว่าจะเกิดการหยุดและได้

ยินการหยุด แม้ว่าจะไม่มีการหยุดเกิดขึ้นในทางกายภาพ (Physical Reality) ของการหยุดนั้นๆ แต่เป็นการหยุดที่ผู้ฟังได้ยินจริงๆจากการคาดหวังหรือที่เรียกว่า ความเป็นจริงทางจิต (Psychological Reality) (สุดาพร ลักษณียนาวิน, 2531) การหยุดแบ่งความของคนฟังซึ่งไม่ตรงกับการหยุดแบ่งความของผู้พูด อาจเกิดเนื่องจากความล้า ทำให้การแบ่งความในการฟังมีช่วงสั้นกว่าการแบ่งความของผู้พูด

2.1.2 หน้าที่ของการหยุด

การหยุดเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในการใช้ภาษาของมนุษย์ มนุษย์ใช้ภาษาเพื่อเป็นเครื่องมือในการสื่อสาร โดยเฉพาะในการสนทนาซึ่งเป็นการสื่อสารแบบ 2 ทาง ผู้ร่วมสนทนาจะใช้ภาษาเพื่อแลกเปลี่ยนสาระหลายประการระหว่างกัน ดังนั้นการหยุดในฐานะที่เป็นปรากฏการณ์หนึ่งที่เกิดขึ้นในการพูดและการฟังของผู้ร่วมสนทนา ก็น่าจะมีหน้าที่ในการสื่อสาระระหว่างผู้ร่วมสนทนาหลายประการเช่นเดียวกัน

นักภาษาศาสตร์หลายท่าน (Bühler, 1934; Gamperz, 1964 cited in Schiffrin, 1987; Laver, 1994) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของภาษาในการสื่อสารไว้หลายประการ แต่อาจสรุปได้เป็นประเด็นใหญ่ๆ 3 ประการ ตามที่ Bühler (1934) ได้กล่าวไว้ คือ 1) representative function คือ หน้าที่ของภาษาที่ผู้พูดใช้เพื่อเป็นรูปแทนแสดงถึงสรรพสิ่ง และอากัปกิริยาของสรรพสิ่ง 2) expressive function คือ หน้าที่ของภาษาที่ผู้พูดใช้เพื่อแสดงถึงความหมายในเชิงความรู้สึกของตน และ 3) appellative function คือ หน้าที่ของภาษาที่มีอิทธิพลต่อการตีความของผู้ฟัง โดยในการตีความนั้นผู้ฟังจะอาศัยความรู้ ความคิด และความรู้สึกพื้นฐานของตนในขณะนั้นประกอบด้วย ซึ่งหน้าที่นี้เป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้เกิดการสื่อสารแบบ 2 ทางขึ้น การหยุดซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในการใช้ภาษาของมนุษย์ก็มีหน้าที่ 3 ประการนี้เช่นกัน ดังนี้

1) <u>หน้าที่ที่เป็นรูปแทนความรู้ความคิดของผู้พูด</u> (representative function)

หน้าที่ของการหยุดที่แสดงถึงหน้าที่ของภาษาในการเป็นรูปแทนและอากัปกิริยาของสรรพสิ่ง สามารถจำแนกได้เป็น 2 ประเภทย่อย คือ cognitive function และ syntactic function

(1) หน้าที่ในการแสดงความรู้ความคิดของผู้พูด (cognitive function)

หน้าที่ในการแสดงความรู้ความคิดของผู้พูด (cognitive function) ของการหยุด คือ การหยุดที่แสดงว่าผู้พูดใช้ในการคิดถ้อยคำหรือวางแผนถึงสิ่งที่จะพูดต่อไป โดยการหยุดนี้จะเอื้อประโยชน์ให้ผู้พูดได้มีเวลาสำหรับวางแผนสิ่งที่จะพูดต่อไป

การวางแผนสิ่งที่จะพูดเป็นกระบวนการทางความรู้ความคิด (cognitive process) ที่ประกอบไปด้วยกระบวนการย่อย ๆ ดังเช่นที่ Eisler ได้กล่าวถึงการตัดสินใจ 3 ประเภท ในกระบวนการพูดซึ่งจะทำให้กระบวนการพูดล่าช้า คือ 1) a content decision คือการตัดสินใจว่าจะสื่อ "เนื้อความ" หรือ "ความหมายของเนื้อความ" อะไร ซึ่งในขั้นนี้จะไม่เกี่ยวข้องกับภาษา 2) the broad outline of a syntactic structure คือ การตัดสินใจว่าจะใช้โครงสร้างทางวากยสัมพันธ์แบบใด และ 3) the selection of words คือการตัดสินใจว่าเลือกใช้คำให้เหมาะกับโครงสร้างทางวากยสัมพันธ์และความหมายที่ได้วางแผนไว้ และจากงานวิจัยของ Butcher (1981) จะแสดงให้เห็นว่า ตำแหน่ง และระยะเวลาของการหยุดในการพูดจะสะท้อนให้เห็นกระบวนการวางแผนในการพูด ที่ทำให้การพูดล่าช้า คือ การมีการหยุดที่ juncture[1] ยาว จะแสดงว่ามีการวางแผนเกี่ยวกับโครงสร้างทางวากยสัมพันธ์ การหยุดในตำแหน่งที่ไม่มี juncture มักจะถี่และยาว ซึ่งแสดงว่ามีการวางแผนเกี่ยวกับ "เนื้อความ" ส่วนการหยุดสั้นๆในตำแหน่งที่ไม่มี juncture นั้นแสดงว่าผู้พูดกำลังตัดสินใจในการเลือกใช้คำ ซึ่งการตัดสินใจเหล่านี้จะทำให้การพูดเกิดการล่าช้ากว่าปกติ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการหยุดประเภทนี้ จะมีหน้าที่ในการเอื้อประโยชน์ให้ผู้พูดได้มีเวลาวางแผนตัดสินใจถึง สิ่งที่จะพูดต่อไป

(2) หน้าที่ทางวากยสัมพันธ์ (syntactic function)

หน้าที่ทางวากยสัมพันธ์ (syntactic function) หรือที่ Butcher (1981) เรียกว่า demarcative function ของการหยุดเป็นหน้าที่ที่ Butcher(1981) กล่าวว่าเพื่อส่งสัญญาณเกี่ยวกับขอบเขตระหว่างหน่วยทางภาษาศาสตร์ประเภทต่างๆแก่ผู้ฟัง "signalling various kinds of linguistic boundary to the listener" (Butcher, 1981: 210) กล่าวคือการหยุดมีหน้าที่ช่วยผู้ฟังในการจัดกลุ่ม หรือเรียงคำเข้าเป็นหน่วยที่มีโครงสร้างทางวากยสัมพันธ์ต่างๆกัน ซึ่งจะไปมีผลต่อการรับรู้ความหมายของผู้ฟัง คือถ้าประโยค 2 ประโยค ซึ่งมีคำชุดเดียวกัน แต่มีการหยุดที่ทำให้ได้โครงสร้างทางวากยสัมพันธ์ที่แตกต่างกัน ก็จะมีความหมายที่แตกต่างกัน

ในอุดมคติแล้วจะถือว่าการพูดจะกระทำเพื่อสื่อความให้กับผู้ฟัง ดังนั้นการหยุดจึงควรจะเกิดขึ้นในตำแหน่งที่จะเอื้อประโยชน์ให้ผู้ฟังสามารถเข้าใจความหมายของคำพูดได้อย่างถูกต้อง ซึ่งน่าจะหมายความว่า การหยุดควรจะเกิดขึ้นระหว่างกลุ่มที่มีความหมาย ดังเช่นที่Eisler (1968)กล่าวไว้ว่า โดยอุดมคติแล้ว การพูดจะเอื้อต่อการสื่อสารความหมาย โดยการสื่อสารจะ

---

[1] Juncture: at the phonological level, a set of prosodic features marking the end of a tone group (= Trager & Smith' s 1951, "phonemic clause". (Butcher,1981: 61)

ประสบผลสำเร็จดีที่สุดถ้าช่วงเงียบในการพูดแบบต่อเนื่องเกิดตรงกันกับตำแหน่งที่ถ้อยความแบ่งออกเป็นหน่วยที่มีความหมาย

> "Ideally the act of speaking serves the communication of meaning.This is achieved best if the gaps introduced into the stream of speech are coincident with semantic groupings."
>
> (Eisler, 1968: 13)

ดังนั้นการหยุดที่มีหน้าที่ในการแสดงขอบเขตจึงควรจะเกิดในตำแหน่งที่ Eisler (1968: 13) เรียกว่าเป็นตำแหน่งของการหยุดอันพึงเป็น คือ ตำแหน่งของการหยุดควรถูกกำหนดโดยความหมายและเกิดในตำแหน่งที่มีการแบ่งหน่วยความทางไวยากรณ์ เช่น ระหว่างวลี ระหว่างอนุประโยค ตำแหน่งท้ายประโยค และตำแหน่งหน้าคำสันธาน เช่น and but เป็นต้น

ตัวอย่างของการหยุดที่มีหน้าที่ทางวากยสัมพันธ์ ทำให้ความหมายแตกต่างกัน เช่น (^ หมายถึงการหยุด)

<u>ตัวอย่างที่1</u> (Abercrombie, 1968 อ้างถึงใน สุดาพร ลักษณียนาวิน, 2531)

a) boys stop here.

b) boys ^ stop here.

การที่ประโยคในตัวอย่าง 1 a) และ b) มีการหยุดต่างกัน ทำให้มีโครงสร้างทางวากยสัมพันธ์ต่างกัน และมีความหมายต่างกัน โดยที่ประโยค a) จะเป็นประโยคบอกเล่า ส่วนประโยค b) จะเป็นประโยคคำสั่ง

ตัวอย่างของการหยุดที่มีหน้าที่ในการจัดกลุ่มโครงสร้างทางวากยสัมพันธ์ที่แตกต่างกันที่จะทำให้มีความหมายแตกต่างกัน เช่น

<u>ตัวอย่างที่ 2</u> (ธีรพันธ์ เหลืองทองคำ, 2526: 299)

a) [mi ˡnáam ^ phûŋ ^ lé ˡplaa]

"มีน้ำ ผึ้ง และปลา"

b) [mi nɐ́m ˡphûŋ ^ lé ˡplaa]

"มีน้ำผึ้ง และปลา"

การที่ประโยคในตัวอย่างที่ 2 a) และ b) มีการหยุดต่างกัน ทำให้มีโครงสร้างทางวากยสัมพันธ์ต่างกัน และมีความหมายต่างกัน โดยที่ประโยค 2 a) แสดงว่าผู้พูดมีของ 3 อย่างคือ น้ำ ผึ้ง และปลา แต่ประโยค 2 b) แสดงว่าผู้พูดมีของ 2 อย่าง คือ น้ำผึ้ง และปลา ซึ่งจะเห็นได้ว่าความแตกต่างระหว่างประโยค 2 a) และ 2 b) ก็คือการหยุดระหว่างคำว่า "น้ำ" และ "ผึ้ง" ถ้าไม่มีการหยุด ดังเช่น ใน 2 b) "น้ำผึ้ง" จะกลายเป็นคำประสมมีความหมายเฉพาะของตัวเอง ต่างจากคำว่า "น้ำ" หรือ คำว่า "ผึ้ง"

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่าหน้าที่ของการหยุดในทางวากยสัมพันธ์นี้ มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการสื่อสาร เพราะจะมีผลต่อการเข้าใจความหมายของข้อความของผู้ฟังเป็นอย่างมาก ทว่าจากงานวิจัยของ Eisler (1968) พบว่าในการพูดที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ (spontaneous speech) มีการหยุดถึงร้อยละ 45 ของการหยุดทั้งหมดที่เกิดในตำแหน่งที่ไม่มีความสมบูรณ์ทางไวยากรณ์ (nongrammatical place)

2) <u>หน้าที่แสดงความรู้สึก ทัศนคติ และอารมณ์ของผู้พูด</u> (expressive function)

หน้าที่ของการหยุดที่แสดงถึงหน้าที่ของภาษาในการแสดงถึง อารมณ์ ความรู้สึก ตลอดจนทัศนคติของผู้พูด คือ หน้าที่ในการแสดงลีลาของการพูด (stylistic function) (Abercrombie, 1968 อ้างถึงใน Butcher, 1981) โดยอาจจำแนกได้เป็น 4 ประเภท ได้แก่ (1) หน้าที่ในการเน้นความ (emphatic function) (2) หน้าที่แสดงความลังเลแบบไม่จริง (pseudo-tentative function) (3) หน้าที่แสดงการจบความ (terminal function) และ(4) หน้าที่แสดงความงามของภาษา (rhetoric function)

(1) หน้าที่ในการเน้นความ (emphatic function)

หน้าที่ในการเน้นความ คือการใช้การหยุดเพื่อเน้นคำสำคัญ หรือความสำคัญที่ตามมาหลังการหยุดนั้น ดังที่ Luangthongkum (1977) ได้กล่าวไว้ว่าการหยุดจะเกิดตามหลังพยางค์ที่ได้รับการเน้นหนัก เพื่อแสดงจุดสำคัญหรือส่วนที่สำคัญที่สุดของหน่วยความ และดึงดูดความตั้งใจของคนฟัง

> "A pause always comes immediately after the syllable that carries an emphatic stress. It makes the climax or the most important part of an utterance stand out and attract the listener's attention."
>
> (Luangthongkum, 1977: 122)

ตัวอย่างของการหยุดเพื่อเน้นความในภาษาอังกฤษ มีดังนี้

ตัวอย่างที่ 3 (Butcher, 1981: 43)

a) The most ^ awful thing happened.

b)He's got a ^ beautiful house.

ในตัวอย่างที่ 3 a) "ความ" ที่ผู้พูดต้องการเน้น คือ "awful thing happened" ส่วนในประโยค b) "ความ" ที่ผู้พูดต้องการเน้นคือ "beautiful house"

ในการพูดของคนไทยก็มีการหยุดเพื่อเน้นความเช่นเดียวกัน

ตัวอย่างที่ 4 (ธีรพันธ์ เหลืองทองคำ, 2526: 300)

a) [ˈkhraj pen khon phìt ^ phûak ˈraw kɔ̂ ˈrúu kɛn jù ˈlɛ́ɛw]

ใครเป็นคนผิดพวกเราก็รู้กันอยู่แล้ว

b) [khɤ́w thɤm ˈthâa mɯ̌an ^ ˈphìi tɤj ˈsâak]

เขาทำท่าเหมือนผีตายซาก

ในตัวอย่างที่ 4 a) "ความ" ที่ผู้พูดต้องการสื่อและต้องการดึงดูดความสนใจของผู้ฟังด้วยการหยุดก็คือ "พวกเราก็รู้กันอยู่แล้ว" ส่วนตัวอย่างข้อ b) "ความ" ที่ผู้พูดต้องการสื่อและต้องการดึงดูดความสนใจของผู้ฟังด้วยการหยุดก็คือ "ผีตายซาก"

การหยุดเพื่อเน้นความเป็นลีลาการพูดอย่างหนึ่งที่ผู้พูดใช้เพื่อเน้น "ความ" ที่ตามมาข้างหลังพร้อมทั้งเพื่อดึงดูดความสนใจใคร่รู้ของผู้ฟังด้วยในเวลาเดียวกัน

(2) หน้าที่แสดงความลังเลแบบไม่จริง (pseudo-tentative function หรือ feigned hesitation)

หน้าที่แสดงความลังเลแบบไม่จริงของการหยุดตามที่ Butcher (1981) ได้อธิบายไว้ หมายถึง การหยุดที่ใช้เพื่อทำให้คนฟังรู้สึกว่าสิ่งที่จะพูดต่อไปเป็นสิ่งที่ยากหรือเป็นสิ่งที่ขมขื่นสำหรับผู้พูด

> "pseudo-tentative function or feigned hesitation might be used to give the impression that what follows is difficult or distasteful for the speaker."
>
> (Butcher, 1981: 43)

และ Abercrombie (1968) หมายถึง การหยุดที่ผู้พูดใช้เพื่อเป็นศิลปะในการที่จะให้คนฟังคิดตาม หรือเติมเต็มให้กับความที่ผู้พูดพูด ดังในตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 5 (Butcher, 1981: 43)

a) He was an absolute ^ bastard.

b) I suppose they became a sort of ^ cult figure for the younger generation.

จากตัวอย่างที่ 5 a) และ b) เราอาจจะอธิบายได้ว่าในที่นี้ผู้พูดมีความคิดอยู่แล้วว่าจะพูดว่าอย่างไร แต่สาเหตุที่เขาหยุดก่อนที่จะพูด "bastard" และ "cult figure for the younger generation" นั้น ก็เพื่อให้ผู้ฟังรู้สึกเหมือนว่าพวกเขากำลังไม่แน่ใจในสิ่งที่จะพูดต่อไป เพื่อเป็นการลดความหนักแน่นของความที่ตามมาข้างหลังเผื่อว่าสิ่งที่เขาจะพูดต่อไปนั้นอาจจะเป็นสิ่งที่ผู้ฟังไม่เห็นด้วย

เราอาจกล่าวได้ว่าPseudo-tentative function ของการหยุดเป็นลีลาในการพูดอย่างหนึ่งที่ผู้พูดใช้เพื่อเป็นการป้องกันตัวเอง โดยทำให้น้ำหนักของ "ความ" ที่ตามมาข้างหลังลดน้อยลง หรือ เพื่อให้ผู้ฟังรู้สึกว่าความที่ตามมานั้นเป็นของผู้ฟังด้วย

(3) หน้าที่แสดงการจบความ (terminal function)

หน้าที่ในการแสดงการจบความ คือการหยุดที่ใช้แสดงว่าผู้พูดกำลังจะจบความความหนึ่ง และกำลังจะขึ้นความใหม่ หรือการแสดงการจบความโดยสมบูรณ์ ซึ่ง Abercrombic (อ้างถึงใน Butcher, 1981) ได้กล่าวไว้ว่าการหยุดที่แสดงการจบความนี้มักจะพบได้ตามรายการทางโทรทัศน์และวิทยุ เช่น การกล่าวเพื่อปิดรายการ ดังนี้

ตัวอย่างที่ 6 (Butcher, 1981: 43)

a) The time is nine and a half minutes ^ to nine.

b) An enquiry into the accident ^ will open ^ tomorrow.

(4) หน้าที่แสดงความงามของภาษา (rhetoric หรือ rhythmic function)

หน้าที่ในการแสดงความงามของภาษาคือแสดงความไพเราะหรือจังหวะในการพูดแบบเฉพาะ มักจะพบในการอ่านบทร้อยกรอง ซึ่งการหยุดจะมีลักษณะที่บังคับไว้ค่อนข้างชัดเจน และการหยุดจะช่วยแสดงความไพเราะทั้งในแง่ของเสียง และความหมายดังตัวอย่างการอ่านบทกวีของเชคสเปียร์ที่ Abercrombie (1961 อ้างถึงใน สุดาพร ลักษณียนาวิน , 2531: 3) ได้ยกตัวอย่างไว้

ตัวอย่างที่ 7

To be or not to be ، that is the question

of man's first disobedience, ، and the fruit

ลักษณะการหยุดที่มีการบังคับค่อนข้างชัดเจนนี้ ก็สามารถพบได้ในงานร้อยกรองของไทย

3) หน้าที่ที่มีต่อผู้ฟังในด้านความรู้เกี่ยวกับผู้พูด และการตีความสิ่งที่พูด (สุดาพร ลักษณียนาวิน, 2537 เรียกว่าหน้าที่ของภาษาที่สัมพันธ์กับผู้รับสาร) (appellative function)

หน้าที่ของการหยุดที่มีต่อผู้ฟังในด้านความรู้เกี่ยวกับผู้พูด และการตีความสิ่งที่พูด คือ เมื่อผู้ฟังได้ยินตำแหน่ง ระยะเวลา และความถี่ของการหยุด ทำให้ผู้ฟังรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับผู้พูด ดังที่ Laver (1994) เสนอไว้ 2 ประการ คือ

1. ข้อมูลเกี่ยวกับตัวผู้พูด (evidential information) ได้แก่ คุณสมบัติทางกายภาพของผู้พูด เช่น เพศ อายุ และสุขภาพ คุณสมบัติทางสังคม เช่น ถิ่นฐาน สถานภาพทางสังคม สภาพการศึกษา อาชีพ และบทบาทในสังคม และคุณสมบัติทางจิตของผู้พูด เช่น นิสัย และอารมณ์ของผู้พูด
2. ข้อมูลในการควบคุมการสื่อสารระหว่างผู้ร่วมสนทนา (regulative information) ได้แก่ ข้อมูลที่ผู้ร่วมสนทนาใช้เพื่อควบคุมการแบ่งส่วนเวลาในการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน เช่น การแลกเปลี่ยนบทบาทการเป็นผู้พูด และการรักษาบทบาทการเป็นผู้พูด

หน้าที่ของการหยุดที่ได้รับความสนใจในงานวิจัยนี้ คือ หน้าที่ในการควบคุมการสื่อสารระหว่างผู้ร่วมสนทนา

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการวิเคราะห์บทสนทนา

งานวิจัยนี้ศึกษาข้อมูลที่เป็นการสนทนาแบบการสัมภาษณ์ ซึ่งเป็นการศึกษาในระดับปริจเฉท โดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับการวิเคราะห์การสนทนา (Conversation Analysis-CA) ดังนั้นในส่วนนี้จะทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับ ปริจเฉท การสนทนา การสัมภาษณ์ กรอบทฤษฎีปริจเฉท และ แนวคิดเกี่ยวกับการวิเคราะห์การสนทนา(Conversation Analysis-CA)

2.2.1 ปริจเฉท

นักคิดที่สนใจศึกษาภาษาต่างตระหนัก ถึงหน้าที่ในการสื่อสารของภาษา ว่ามิใช่มีเพียงหน้าที่ในการแสดงข้อมูลตามรูปภาษาที่ปรากฏเท่านั้น แต่ยังมีหน้าที่ในการแสดงข้อมูลทางด้านสังคมและทัศนคติด้วย (เช่น Bühler, 1934; Brown and Yule,1983; Schiffrin,1987;

Laver,1994) ดังนั้นการศึกษาภาษาในแง่รูปภาษา คือ เสียง คำ ประโยค ตามแนวไวยากรณ์รูปแบบ (Formal Grammar)จึงไม่ได้กล่าวถึงหน้าที่เหล่านั้นของภาษา ต่อมาได้มีการศึกษาภาษาในฐานะที่เป็นพฤติกรรมทางสังคมของมนุษย์ จึงได้เกิดแนวคิดในการศึกษาภาษาในระดับปริจเฉทขึ้น

นักคิดหลายท่านได้ให้คำนิยามปริจเฉทไว้แตกต่างกัน เช่น

1) แนวคิดที่พิจารณาลักษณะทางรูปของปริจเฉท เสนอว่า

ปริจเฉท คือ "ภาษาในระดับสูงกว่าประโยคและอนุประโยค" (language above the sentence or above the clause (Stubbs, 1983: อ้างถึงใน Schiffrin,1994: 23))

2) แนวคิดที่พิจารณาหน้าที่ของปริจเฉท เสนอว่า

"การศึกษาปริจเฉท คือ การศึกษาการใช้ภาษาในแง่มุมใดแง่มุมหนึ่ง" (the study of discourse is the study of any aspect of language use (Fasold, 1990:65 อ้างถึงใน Schiffrin, 1994: 31))

3) แนวคิดที่พยายามรวมลักษณะทางรูปและหน้าที่ทางปริจเฉทเข้าด้วยกัน เสนอว่า

"discourse is utterance" (Schiffrin,1994: 39)

แนวคิดนี้จะถือว่า ปริจเฉท คือ หน่วยความ (utterance) หน่วยความเหล่านี้ประกอบกันขึ้นเป็นปริจเฉท และปริจเฉทก็คือ "หน่วยของการใช้ภาษาที่รวมกันเข้าในปริบท" (a collection of inherently contextualized units of language use (Schiffrin, 1994: 39))

ผู้วิจัยขอให้นิยาม ปริจเฉท ว่าคือ รูปภาษาในระดับเหนือประโยคที่มนุษย์ใช้ในสถานการณ์การใช้ภาษาหนึ่งๆ การตีความเพื่อนำไปสู่การเข้าใจปริจเฉทต้องพิจารณาทั้ง รูปภาษา และปริบทของการสื่อสาร เช่น ปริบทผู้ร่วมสนทนา ปริบทสถานการณ์การสนทนา ปริบทวัฒนธรรม รวมทั้งปริบททางภาษาที่เกิดก่อนหน้า และความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับเรื่องที่สนทนาของผู้ใช้ภาษาด้วย

2.2.2 การสนทนา (conversation)

นักคิดหลายท่านได้ให้คำนิยามของการสนทนาไว้คล้ายคลึงกัน ดังนี้

Sacks และคณะ (1974) กล่าวว่า การสนทนาคือพาหนะสำหรับการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลโดยไม่จำกัดรูปพรรณและความคุ้นเคย

> "conversation is a vehicle for interaction between parties with any potential identities, and with any potential familiarity. "
>
> (Sacks et al., 1974: 700)

Nofsinger (1991) กล่าวว่า การสนทนาคือกระบวนการที่มนุษย์มีปฏิสัมพันธ์กันบนพื้นฐานของเวลาในแต่ละขณะและแต่ละผลัด

> "conversation is a process in which people interact
> on a moment-by-moment, turn-by-turn basis."
>
> (Nofsinger, 1991: 10)

Mey (1993) กล่าวว่า การสนทนาคือการใช้ภาษาทางสังคม กล่าวคือ " การกระทำโดยใช้คำพูด " ร่วมกับคนอื่น

> "conversation is a way of using language socially,
> of 'doing things with words' together with other person."
>
> (Mey, 1993: 214)

และ Mey (1993) ได้กล่าวไว้อีกว่า การสนทนาคือสิ่งที่เกิดขึ้นเมื่อมนุษย์ใช้ภาษาร่วมกัน การกระทำด้วยคำพูดของเขาจะมีความหมายเมื่อเกิดในปริบทหนึ่งๆ

> "conversation is what happens: when people use
> language together, their speech acting only makes
> sense in a common context."
>
> (Mey, 1993: 192)

จากแนวคิดข้างต้นผู้วิจัยขอสรุปและให้นิยามของการสนทนาว่า การสนทนา คือ กระบวนการที่คนอย่างน้อย 2 คนใช้ภาษาเพื่อการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมร่วมกันในขณะหนึ่งๆ โดยนอกจากจะเป็นไปเพื่อการถ่ายทอดความรู้ความคิด ความรู้สึก และทัศนคติของเขาไปสู่ผู้ร่วมสนทนา และรับฟังความคิด ความรู้สึก และทัศนคติของผู้ร่วมสนทนาแล้ว การสนทนายังทำให้เราได้มีโอกาส สร้าง รักษา หรือตัด ความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นด้วย

Nofsinger (1991: 3-5) เสนอลักษณะ(characteristic) ของการสนทนาไว้ 3 ประการ คือ

1) การมีปฏิกิริยาต่อกันอย่างเต็มที่ (fully interactive) กล่าวคือ การสนทนาจะเกิดจากการมีส่วนร่วมของคนอย่างน้อย 2 คนที่จะทำการแลกเปลี่ยนสารกัน ณ เวลาหนึ่งๆ โดยการสนทนานี้จะ

เป็นกิจกรรมที่มีการเรียงลำดับ ผู้ร่วมสนทนาจะมีการผลัดเปลี่ยนกันเป็นผู้เข้ารับผลัดการพูด และในการพูดนี้ผู้ร่วมสนทนาก็ต้องคำนึงถึงสิ่งที่พูดในผลัดก่อนหน้า อีกทั้งจะแสดงถึงสิ่งที่น่าจะพูดถึงในผลัดต่อไปด้วย

2) การมีการจัดการเฉพาะที่ (locally managed) กล่าวคือ กระบวนการจัดการการสนทนาและเนื้อหาการสนทนาไม่ได้ถูกวางแผนให้ดำเนินไปในทางใดทางหนึ่งมาก่อน การตัดสินว่าใครจะเป็นคนพูด ใครจะพูดตอนไหน จะพูดนานเท่าไร จะพูดเกี่ยวกับอะไร ควรพูดอย่างไร จะเกิดขึ้นเมื่อการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ร่วมสนทนากำลังดำเนินไป

3) การเป็นสิ่งธรรมดาในชีวิตมนุษย์ (mundane) กล่าวคือ การสนทนาเป็นสิ่งธรรมดาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของเรา

การสนทนาจะเกิดขึ้นและดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพหรือจบลงอย่างประสบความสำเร็จได้นั้น ความรู้พื้นฐานของผู้ร่วมสนทนาเป็นสิ่งสำคัญ ผู้ร่วมสนทนาควรจะสันนิษฐานได้ว่าพวกเขามีความรู้พื้นฐานอะไรร่วมกันบ้าง และมีอะไรที่อีกฝ่ายหนึ่งยังไม่รู้ โดย Dawns(1984) ได้เสนอว่า สิ่งที่ผู้ร่วมสนทนาควรจะรู้เป็นพื้นฐานร่วมกันเพื่อให้เกิดความร่วมมือกันในการสนทนาก็คือ ขนบในการสนทนา (conventions in conversation) โดยเขาได้เสนอไว้ 2 ประการ คือกลไกการปฏิบัติ (practical machine) ในการสนทนา เช่น เรื่องการรับผลัด (turn-taking) และวิธีการในการตีความหน่วยความในปริบทเฉพาะหนึ่งๆ

ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยมีข้อตกลงเบื้องต้นว่าผู้ร่วมสนทนาในสถานการณ์การสัมภาษณ์ที่ใช้ในการศึกษานี้ คู่สนทนาคือผู้สัมภาษณ์(IR) และผู้ให้สัมภาษณ์(IE) มีความรู้พื้นฐานด้านขนบในการสนทนา (conventions in conversation) ทั้ง 2 ประการข้างต้นร่วมกัน

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ศึกษาการสนทนาโดยจำกัดขอบเขตการศึกษาเฉพาะการสนทนาที่เป็นการสัมภาษณ์ของรายการโทรทัศน์

2.2.3 การสัมภาษณ์

มีนักวิจัย นักวิชาการ และสื่อมวลชน ให้คำนิยาม ' การสัมภาษณ์' ไว้หลายท่าน เช่น

Eisler (1968) กล่าวว่า การสัมภาษณ์คือการสนทนากับอีกคนหนึ่งโดยมีวัตถุประสงค์ที่แน่นอน ในการสนทนานั้นต้องการความสัมพันธ์ที่ทำให้การแลกเปลี่ยนสารนั้นดำเนินไปได้จากคำตอบที่ได้จากคู่ร่วมสนทนา

"interviewing, i.e. engaging another person in conversation with a certain aim in view, as indeed any conversation between two people, required the kind of contact in which each in the dialogue was nourished by the feedback received from the partner."

(Eisler, 1968:1)

รัชนี ศุจิจันทร์รัตน์ (2531: 166) กล่าวว่า " การสัมภาษณ์ คือ การพบปะกันระหว่างบุคคล 2 ฝ่าย เพื่อสนทนากันอย่างมีจุดมุ่งหมาย และนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์"

เมตตา กฤตวิทย์ (2534) กล่าวไว้พอสรุปได้ว่า การสัมภาษณ์เป็นการสื่อสารระหว่างบุคคลประเภทหนึ่ง โดยจะมีลักษณะเฉพาะคือ ต้องมีจุดมุ่งหมายที่แน่นอน บทบาทของผู้สื่อสารจะมีการกำหนดอย่างชัดเจน และโดยทั่วไปมักมีการเตรียมตัวล่วงหน้า นอกจากนี้ยังได้กล่าวอีกว่า การสัมภาษณ์เป็นการสนทนาแบบหนึ่งและไม่มีกฎเกณฑ์แน่นอนตายตัว เนื่องจากเป็นการยากที่จะพยากรณ์พฤติกรรมของคู่สนทนาได้ การสัมภาษณ์มีลักษณะต่างกันไปแล้วแต่ประเภท จุดมุ่งหมาย บุคคล สถานที่ เวลา และสภาพแวดล้อม

ลักษณา สตะเวทิน (2536: 175) กล่าวว่า "การสัมภาษณ์ คือ การสื่อสารด้วยคำพูดระหว่างบุคคล 2 ฝ่ายที่มีจุดประสงค์ที่แน่นอน โดยมีบุคคลฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ถาม เรียกว่าผู้สัมภาษณ์ (interviewer) และบุคคลอีกฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ตอบเรียกว่าผู้ให้สัมภาษณ์ (interviewee)"

คณาจารย์ภาควิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (2539: 113) กล่าวว่า " การสัมภาษณ์ คือ การสื่อสารระหว่างบุคคลที่ผู้สัมภาษณ์ต้องการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ความรู้ ตลอดจนทัศนคติของผู้ให้สัมภาษณ์ ซึ่งจะแตกต่างจากการสนทนาโดยทั่วๆไปเพราะการสัมภาษณ์จะต้องมีจุดมุ่งหมายที่ต้องการชัดเจน ต้องมีการเตรียมคำถาม และติดต่อกับผู้ให้สัมภาษณ์(IE) บางครั้งก็มีกำหนดเวลาที่แน่นอน เพื่อจะได้นำผลของการสัมภาษณ์ไปเผยแพร่ให้สังคมได้รับรู้หรือเป็นข้ออ้างอิงทางด้านวิชาการ" และได้เสนอจุดมุ่งหมายของการสัมภาษณ์ไว้ 4 ประการ คือ (1) เพื่อการศึกษาค้นคว้าและวิจัยต่างๆ (2) เพื่อข่าวสารทางด้านสื่อสารมวลชน (3) เพื่อคัดเลือกบุคคลเข้าทำงาน และ (4) เพื่อทราบความรู้ ความคิด ตลอดจนทัศนคติของคนในวงการต่างๆ

สุทธิชัย หยุ่น (เนชั่น มัลติมีเดีย กรุ๊ป: 2539) กล่าวว่า "การสัมภาษณ์ คือ การแสวงหาความเห็นของอีกฝ่ายหนึ่งด้วยการสื่อความหมายระหว่างกัน และการจะแสวงหาความเห็นของ

หอสมุดกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
21

คนที่ร่วมสนทนาได้อย่างจริงจังนั้น จะต้องอยู่บนพื้นฐานของความเสมอภาคระหว่างคนตั้งคำถามกับคนตอบ "

จากนิยามของการสัมภาษณ์ข้างต้น จะเห็นได้ว่ามีการให้นิยามที่คล้ายคลึงกัน แต่นิยามที่ใช้อธิบายลักษณะของการสัมภาษณ์ได้ดีที่สุด คือ นิยามของคณาจารย์ภาควิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และนิยามของคุณสุทธิชัย หยุ่น ซึ่งมีความเห็นคล้องจองกันว่าการสัมภาษณ์เป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็น ตลอดจนทัศนคติระหว่างผู้สัมภาษณ์และผู้ให้สัมภาษณ์ และการแลกเปลี่ยนนี้น่าจะอยู่บนพื้นฐานของความเสมอภาคกันระหว่างผู้สัมภาษณ์และผู้ให้สัมภาษณ์ ซึ่งอาจจะตีความได้ว่าความเท่าเทียมกันนี้นอกจากจะหมายถึงความเท่าเทียมกันทางด้านความคิดและสถานภาพทางสังคมแล้ว ยังน่าจะหมายถึงความเท่าเทียมกันในแง่บทบาทการเป็นผู้พูดและผู้ฟังด้วย คือ ผู้สัมภาษณ์และผู้ให้สัมภาษณ์สามารถมีบทบาทเป็นผู้พูดและผู้ฟังได้เท่าเทียมกัน เช่น เมื่อผู้สัมภาษณ์ขอข้อมูลจากผู้ให้สัมภาษณ์ ผู้สัมภาษณ์ก็ไม่จำเป็นต้องมีบทบาทเป็นผู้ฟังตลอด ผู้สัมภาษณ์อาจจะมีบทบาทเป็นผู้พูดเพื่อเสริมสิ่งที่ผู้ให้สัมภาษณ์พูดก็ได้ หรือเมื่อผู้สัมภาษณ์มีบทบาทเป็นผู้พูด ผู้ให้สัมภาษณ์ก็ไม่จำเป็นต้องมีบทบาทเป็นผู้ฟังตลอด ผู้ให้สัมภาษณ์อาจจะเปลี่ยนเป็นผู้พูดเมื่อสิ่งที่ผู้สัมภาษณ์พูดไม่ถูกต้องหรือไม่ชัดเจนก็ได้

ในวิทยานิพนธ์นี้ผู้วิจัยขอให้คำนิยาม การสัมภาษณ์ ว่าคือ การแลกเปลี่ยนสาร อันได้แก่ ความรู้ ความคิดเห็น ตลอดจนทัศนคติระหว่างผู้ร่วมสนทนาอย่างน้อย 2 ฝ่าย ที่มีพื้นฐานความรู้ในเรื่องที่สนทนาร่วมกัน โดยผู้ร่วมสนทนาจะมีบทบาทหน้าที่ประจำตัวที่ชัดเจน คือ ผู้สัมภาษณ์จะมีบทบาทเป็นผู้ขอข้อมูล และผู้ให้สัมภาษณ์จะมีบทบาทเป็นผู้ให้ข้อมูล

2.2.4 **กรอบทฤษฎีปริจเฉท** (discourse model) **ของ** Vongvipanond (1998)

Vongvipanond (1998) มีแนวคิดว่า ปริจเฉทการสนทนาเป็นกระบวนการที่เป็นพลวัต (dynamic process) ซึ่งก็คือ กระบวนการที่ไม่หยุดนิ่งและมีการประสานสัมพันธ์กันอย่างสอดคล้องและต่อเนื่องตลอดเวลา โดยปริจเฉทจะประกอบไปด้วยกระบวนการย่อย 4 กระบวนการ คือ

1. กระบวนการจัดการปฏิสัมพันธ์ (interaction management process) เป็นกระบวนการที่เกี่ยวกับบทบาทของผู้ร่วมสนทนาและผลัดในการสนทนา เช่น การเริ่มผลัด การส่ง-รับผลัด และการรักษาผลัด

2. กระบวนการจัดการเป้าหมายของการสนทนา (goal management process) เป็นกระบวนการที่ผู้ร่วมสนทนาพยายามที่จะทำให้การสนทนาบรรลุเป้าหมาย หรือเป็นไปตามวัตถุประสงค์ในการสนทนา
3. กระบวนการปรับความสอดคล้องของสาระ (information alignment process) เป็นกระบวนการในการสร้างความรู้ร่วมกัน (common ground) และเอกภาพของสาระที่ผู้พูดต้องการจะสื่อกับผู้ร่วมสนทนา
4. กระบวนการปรับความสอดคล้องของทัศนคติของผู้ร่วมสนทนา (attitudinal alignment process) เป็นกระบวนการที่ผู้ร่วมสนทนาแสดงความรู้สึกและทัศนคติทั้งต่อถ้อยคำที่กล่าวออกมา ต่อผู้ร่วมสนทนา และต่อความสัมพันธ์ระหว่างผู้ร่วมสนทนา

2.2.5 แนวคิดเกี่ยวกับการวิเคราะห์การสนทนา (Conversation Analysis- CA)

เนื่องจากงานวิจัยฉบับนี้ทำการวิเคราะห์การจัดผลัดของการสนทนาตามธรรมชาติ จึงใช้แนวคิดการวิเคราะห์การสนทนา(CA) ในการวิเคราะห์การจัดผลัด เพราะแนวคิดนี้มีวิธีการทำงานในเชิงอุปนัย (inductive) คือ เริ่มต้นจากการสังเกตตัวข้อมูลเพื่อนำไปสู่ข้อสรุป ซึ่งเหมาะสมกับการวิเคราะห์การสนทนาตามธรรมชาติอย่างยิ่ง

แนวคิดการวิเคราะห์การสนทนา(CA) เกิดขึ้นครั้งแรกในสาขาวิชาสังคมวิทยา โดยงานของ Harvey Sacks และนักเรียนของเขา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิธีการปฏิบัติ (conduct) ของการสนทนาในชีวิตประจำวัน ที่มีผลต่อการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ดังที่ได้มีคำนิยาม แนวคิดการวิเคราะห์การสนทนา(CA) ไว้ว่า การวิเคราะห์การสนทนา คือ วิธีการศึกษาที่เข้าไปพิจารณาองค์ประกอบของการสนทนา รวมทั้งขั้นตอนของการรับผลัด การใช้รูปแบบทำนองเสียง กลวิธีการตัดบท และวิธีการเริ่มและจบการสนทนา

> "Conversational analysis is an approach which examines the structure elements of conversation, including turn-taking procedures, use of intonation patterns, interruption strategies and methods of opening or closing a conversation."
>
> (Forrester, 1996: 14)

และ Pomerantz และ Fehr (1997) ได้กล่าวไว้ว่า แนวคิดการวิเคราะห์การสนทนา(CA) คือ "an approach to the study of the social organization of everyday conduct " (Pomerantz and Fehr ,1997: 64)

ข้อตกลงเบื้องต้นของการศึกษาตามแนวคิดการวิเคราะห์การสนทนา(CA) ที่Heritage (1984: 22-23)เสนอไว้ สรุปได้ 3 ประการ ดังนี้ คือ

1) การกระทำหรือการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมใดๆก็ตามจะถูกประกอบ(organised)ขึ้นอย่างมีโครงสร้าง(structure)ตามขนบ(conventions)ของสังคมนั้นๆ ดังนั้นการศึกษาการกระทำหรือการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมสามารถทำได้อย่างเป็นอิสระจากลักษณะทางจิตหรือลักษณะเฉพาะอื่นๆของปัจเจกบุคคล
2) สิ่งที่ช่วยเหลือและสนับสนุนการปฏิสัมพันธ์ คือ ปริบท(context) กล่าวคือ 1)การปฏิสัมพันธ์จะถูกสร้างขึ้นในปริบท(context-shaped) หมายถึง เราจะไม่สามารถเข้าใจปฏิสัมพันธ์หนึ่งๆได้อย่างเต็มที่ถ้าเราไม่อ้างอิงถึงปริบทที่ปฏิสัมพันธ์นั้นเกิดขึ้น ปริบทจะมีความสำคัญทั้งสำหรับผู้พูดและผู้ฟัง ผู้พูดจะใช้ปริบทเพื่อออกแบบหน่วยความที่จะพูด และผู้ฟังก็จะใช้ปริบทเฉพาะตำแหน่งที่หน่วยความเกิดขึ้นเพื่อจะได้มีความรู้เพียงพอที่จะเข้าใจว่าผู้พูดพูดว่าอะไร และ2) การปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นก่อนหน้าจะเป็นปริบทสำหรับการปฏิสัมพันธ์ที่จะเกิดต่อไป(context-renewing) คือ การปฏิสัมพันธ์ในปัจจุบันจะเป็นปริบทสุดท้ายสำหรับการปฏิสัมพันธ์ที่จะเกิดขึ้นในลำดับต่อไป
3) รายละเอียดใดก็ตามของการปฏิสัมพันธ์ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญ รายละเอียดเป็นเรื่องสำคัญสำหรับนักวิจัยที่ใช้แนวคิดนี้ 2 ประการคือ 1) เนื่องจากแนวคิดนี้ใช้ข้อมูลที่ได้จากการสังเกต ดังนั้นทุกสิ่งที่พบก็จะสามารถอธิบายได้โดยการชี้แจงในรายละเอียดของตัวอย่างหนึ่งๆที่พบ และ 2) แนวคิดนี้จะยอมรับความเห็นที่สอดคล้องกันของนักวิจัยที่ใช้ความสามารถทางวัฒนธรรม(cultural competance)ในการวิเคราะห์การสนทนา เนื่องจากการสนทนาถูกสร้างขึ้นและเกิดความเข้าใจในวัฒนธรรมนั้นๆ

แนวคิดการวิเคราะห์การสนทนา(CA) เน้นความสำคัญของข้อมูลการสนทนาที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เนื่องจากมองว่าภาษาคือ "a vehicle for the living of real lives with real interests in a real world" (Sacks, 1977: 381 cited in Heritage, 1984: 23) การศึกษาจะไม่จำกัดว่าเป็นการสนทนาแบบเป็นทางการ หรือไม่เป็นทางการ เช่นการสนทนาระหว่างเพื่อนสนิท การสนทนาระหว่างแพทย์และผู้ป่วย การสนทนาในชั้นเรียน หรือ การสัมภาษณ์ข่าว เป็นต้น โดยจะสนใจศึกษาลักษณะของการสนทนาในหลายๆด้าน เช่น ถ้อยคำ (verbal) และ อวัจนภาษาที่อยู่เหนือถ้อยคำ(paralinguistic) เช่น การหยุด (pause) และ การเริ่มต้นใหม่(restart) อีกทั้ง

กริยาอาการ เช่น กริยาของมือและแขน และท่าทางของผู้ร่วมสนทนา ซึ่งในความจริงแล้วควรมีการศึกษาลักษณะทั้ง ถ้อยคำ อวัจนภาษาที่อยู่เหนือถ้อยคำ(paralinguistic) และ ลักษณะอาการที่มองเห็นได้ ร่วมกันเพื่อให้สามารถเข้าใจการกระทำ(action) ที่ผู้ร่วมสนทนากระทำในขณะพูดได้อย่างถูกต้อง (Pomerantz and Fehr , 1997) การทำงานกับข้อมูลที่เป็นไปตามธรรมชาติของแนวคิดการวิเคราะห์การสนทนา(CA)เช่นนี้ ถูกตำหนิจากนักจิตวิทยาสังคม (social psychology) ว่าการที่ไม่มีการควบคุมอาจทำให้ผลที่เกิดขึ้นสามารถตีความได้หลายอย่าง (Hopper, 1989) แต่ผู้วิจัยคิดว่าในความเป็นจริงแล้วการตีความได้หลายอย่างเป็นลักษณะปกติของการสื่อสาร เนื่องจากมนุษย์จะมีพื้นฐานทางด้านต่างๆ เช่น ความรู้ ความคิด ทัศนคติ อารมณ์ วัฒนธรรม ตลอดจนความสนใจที่แตกต่างกัน ดังนั้นการกระทำในการสนทนาของผู้พูดอย่างหนึ่ง อาจได้รับการตีความได้หลายอย่างโดยขึ้นกับพื้นฐานของคนที่เป็นผู้รับสารนั้น

จุดเน้นของแนวคิดการวิเคราะห์การสนทนา(CA) คือ การรวบรวม(organization)แบบแผนการปฏิบัติ(conduct)ที่คนในสังคมกระทำอย่างมีความหมาย กล่าวคือ จะพิจารณาว่าคนในสังคมมีการปฏิบัติอย่างไร และพวกเขาทำให้การปฏิบัติเหล่านั้นมีความหมายอย่างไร (Forrester, 1996; Pomerantz and Fehr, 1997)

จุดมุ่งหมายในการศึกษาการสนทนาตามแนวคิดการวิเคราะห์การสนทนา(CA) คือ เพื่ออธิบายวิธีการที่ผู้ร่วมสนทนาโดยทั่วๆไปในสังคมใช้ร่วมกันเพื่อสร้างและเข้าใจการปฏิบัติ(การสนทนา)ของตนเองและคนอื่นในการดำเนินชีวิตในสังคม (Atkinson and Heritage,1984; Sacks, 1984; Hopper,1989; Pomerantz and Fehr,1997)

วิธีการในการศึกษาการสนทนาตามแนวคิดการวิเคราะห์การสนทนา(CA) เป็นแบบ 'อุปนัย' (inductive) (Hopper,1989; Mey,1993; Forrester,1996) คือ พยายามแสดงกฎ(rules) และความสม่ำเสมอ(regularities) ที่คนใช้ในการสนทนาโดยอาศัยการสังเกต (observing) การรวบรวม (gathering) และทำการวิเคราะห์ (analysis) ข้อมูลในภาษาธรรมชาติจำนวนมาก ดังนั้นการทำงานจะไม่ได้เริ่มจากการกำหนดว่าจะใช้ทฤษฎี หรือ แนวคิดใด(Sacks, 1984; Hopper,1989; Pomerantz and Fehr,1997) แต่จะเริ่มต้นจากการสังเกตข้อมูล ข้อมูลที่นำมาศึกษามักอยู่ในรูปแถบบันทึกเสียง หรือวิดีทัศน์ เนื่องจากเป็นวิธีที่ช่วยเก็บรายละเอียดของการปฏิสัมพันธ์ได้ดี สามารถนำกลับมาฟังหรือดูใหม่ได้อีกซึ่งจะสำคัญมากสำหรับขั้นตอนการถ่ายถอดเสียงและการวิเคราะห์ข้อมูลที่ต้องการตรวจสอบรายละเอียดของข้อมูล และสามารถนำกลับมาใช้ได้ใหม่เมื่อต้องการศึกษาในเรื่องอื่น นอกจากนี้แล้วยังสะดวกสำหรับคนที่ต้องการตรวจสอบการวิเคราะห์ของผู้อื่นด้วย เมื่อได้ข้อมูลมาแล้วจะมีการถ่ายถอดเสียงซึ่งวิธีการก็แล้วแต่ว่างานวิจัยนั้นๆ มีวัตถุประสงค์เพื่ออะไร และในขั้นตอนของการวิเคราะห์ผู้วิจัยจะใช้ทั้งบทที่ได้จาก

การถ่ายถอดเสียงและแถบบันทึกเสียง/วิดีทัศน์ควบคู่กันเพื่อรวบรวมหลักฐานว่าผู้ร่วมสนทนาทำอะไรบ้าง ดังนั้นข้อสรุปใดๆก็ตามที่ได้ต้องได้มาจากการกระทำจริงของผู้ร่วมสนทนา

จากการทบทวนวรรณกรรมที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่าแนวคิดการวิเคราะห์การสนทนา(CA) เหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับการวิเคราะห์การจัดผลัดในการสนทนา เนื่องจากมีวิธีการในการศึกษาที่เริ่มต้นจากตัวข้อมูลซึ่งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริงในการสนทนา โดยไม่มีการกำหนดล่วงหน้าไว้ก่อนว่าผลจะเป็นอย่างไร อีกทั้งการที่งานวิจัยฉบับนี้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการหยุด (pause) กับการจัดผลัดการสนทนา ซึ่งการหยุดนี้เป็นหน่วยทางสัทศาสตร์ซึ่งเป็นระดับพื้นฐานที่สุดทางภาษาศาสตร์ ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงต้องมีลักษณะของการศึกษาเป็นแบบอุปนัย(inductive) จึงจะค้นพบว่าการหยุดมีความสัมพันธ์กับการจัดผลัดระหว่างคู่สนทนาในการสัมภาษณ์อย่างไร

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการจัดผลัด (Turn Organization)

เนื่องจากหน้าที่ของการสนทนา คือ การแลกเปลี่ยนสารระหว่างผู้ร่วมสนทนา ดังนั้นผู้ร่วมสนทนาจึงต้องมีการจัดการ 'ผลัด' (turn management) ในการพูด เพื่อเป็นการบอกแก่กันว่า ณ เวลาหนึ่งๆนั้นใครน่าจะมีสิทธิ์เป็นผู้พูดมากกว่าใคร เวลาใดใครควรเป็นผู้พูด เวลาใดใครควรเป็นผู้ฟัง และเวลาใดที่ใครจะเป็นผู้พูดหรือผู้ฟังก็ได้ ทั้งนี้เพื่อให้การแลกเปลี่ยนสารสามารถเกิดขึ้นและดำเนินไปได้อย่างราบรื่น

'ผลัด' หรือ 'หน่วยผลัด' (turn) ในการพูด เป็นหน่วยองค์ประกอบพื้นฐานของการสนทนา โดยได้มีนักคิดให้คำนิยาม 'ผลัด'(turn) ไว้หลายท่าน เช่น

Feldstein and Welkowitz (1978 cited in McLaughlin,1984) กล่าวว่า ผลัด เริ่มเมื่อผู้ร่วมสนทนาคนหนึ่งเริ่มพูดคนเดียวจนจบก่อนที่ผู้ร่วมสนทนาอีกคนจะเริ่มพูดคนเดียว

> a turn " begins the instant one participant in
> a conversation starts talking alone and ends
> immediately prior to the instant another
> participant starts talking alone."
>
> (Feldstein and Welkowitz, 1978:335 cited in McLaughlin,1984: 92)

Duncan (1973 cited in Edelsky ,1981) กล่าวว่า ผลัดเป็นหน่วยของการปฏิสัมพันธ์ขอบเขตการจบผลัดถูกกำหนดโดยความต้องการผลัดของผู้ฟัง

"a turn as a unit of interaction with an end boundary
marked by turn claiming responses from the auditor."
(Duncan,1973 cited in Edelsky ,1981: 398)

จากนิยาม'ผลัด'ทั้ง 2 ข้างต้นนี้จะเห็นได้ว่าเป็นการนิยามโดยใช้ขอบเขตของผลัดเป็นเครื่องกำหนดผลัด ซึ่งขอบเขตนี้จะสังเกตได้จากการเปลี่ยนผู้พูด โดยอาจสรุปนิยาม 'ผลัด' ตามแนวคิดนี้ได้ว่า คือ ช่วงการพูดของผู้ร่วมสนทนาคนหนึ่งก่อนที่ผู้ร่วมสนทนาอีกคนหนึ่งจะเริ่มพูด ดังนั้นตามแนวคิดนี้หน่วยความหรือคำพูดใดก็ตามที่ผู้พูดพูดขึ้นเพื่อแสดงว่าได้รับสารแล้ว หรือเพื่อส่งเสริมให้คู่สนทนาพูดต่อไป (back-channel utterancesหรือ audible interjection หรือ encouragers เช่น 'Uh Huh' 'yes' 'I see' 'mm') จะถือว่าเป็น'ผลัด'ทั้งหมด แต่ได้มีผู้ไม่เห็นด้วยกับแนวคิดนี้ โดยแย้งว่าการให้นิยาม'ผลัด' โดยใช้ขอบเขตของการเปลี่ยนผู้พูดเป็นเครื่องกำหนดเป็นการไม่คำนึงถึงความรู้สึกของผู้ร่วมสนทนา และความตั้งใจของผู้เข้ารับผลัด (Edelsky, 1981) โดยเขาได้เสนอนิยามของ'ผลัด'ว่า 'ผลัด' คือ การพูดที่ปรากฏขึ้น (อาจรวมอวัจนภาษาด้วย) เนื่องจากความตั้งใจที่จะสื่อความทั้งที่เป็นความหมายอ้างอิงรวมทั้งความหมายเชิงหน้าที่

"an on-record 'speaking' (which may include
nonverbal activities) behind which lies an intention
to convey a message that is both referential and functional."
(Edelsky, 1981: 403)

ดังนั้นตามแนวคิดนี้จะถือว่าหน่วยความหรือคำพูดใดก็ตามที่ไม่ได้มีความหมายครบทั้ง 2 ประการนี้จะไม่ใช่ 'ผลัด' เช่น back-channel utterances เนื่องจาก back-channel utterances มีเพียงความหมายเชิงหน้าที่ในการเป็นการตอบสนอง(feedback)ของผู้ฟังต่อผู้พูดว่าตนยังฟังอยู่ แต่ไม่มีความหมายอ้างอิง

จะเห็นได้ว่า back-channel utterancesเป็นสิ่งที่ยังมีความเห็นขัดแย้งในทางทฤษฎีกันอยู่ ดังนั้นในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยจะไม่ศึกษา back-channel utterances เนื่องจากคิดว่าเป็นเรื่องใหญ่ที่ต้องการการศึกษาแยกออกมาต่างหากจากงานวิจัยนี้

ในวิทยานิพนธ์นี้ผู้วิจัยขอให้นิยาม ผลัด ว่าคือ หน่วยของการปฏิสัมพันธ์ที่ผู้ร่วมสนทนาใช้เพื่อส่งข้อมูลทางด้านความหมายอ้างอิง (referential information) ความรู้สึก(expressive

information) และความสัมพันธ์ทางสังคม(interpersonal information) แก่กัน ผลัดจะสิ้นสุดเมื่อผู้พูดใช้สัญญาณแสดงพูดจบแล้วและต้องการส่งผลัด หรือ ผู้ฟังใช้สัญญาณแสดงว่าต้องการเป็นผู้พูดคนต่อไป

องค์ประกอบย่อยของผลัดการพูด คือหน่วยย่อยในผลัด (the turn-constructional unit-TCU) (Sacks et al.:1974) ซึ่งคือ หน่วยที่ผู้พูดใช้เพื่อสร้างเป็นผลัด หน่วยย่อยในผลัดนี้อาจเป็น คำ วลี อนุประโยค หรือ ประโยค ก็ได้ แต่จะต้องมีลักษณะที่สำคัญ คือ ผู้พูดสามารถใช้เพื่อแสดง(project)ว่าเขาจะจบที่ไหน หรือ ผลัดนี้จะสมบูรณ์ที่ไหน

> "Unit-types for English include sentenial, clausal, phrasal, and lexical constructions. Instances of the unit-types so usable allow a projection of the unit-type under way, and what, roughly, it will take for an instance of that unit-type to be completed. Unit-types lacking the feature of projectability may not be usable in the same way."
>
> (Sacks et al., 1974: 702)

และMcLaughlin (1984) ก็มีแนวคิดที่สอดคล้องกับแนวคิดของSacksและคณะนี้ แต่ได้พูดถึงในแง่มุมของผู้ฟังไว้ว่า หน่วยย่อยในผลัด (TCU) นี้ควรเป็นหน่วยที่คนฟังสามารถทำนายได้ว่าเมื่อใดผู้พูดจะพูดจบ และเมื่อใดที่ตนควรจะเข้ารับผลัด

> "The main feature of a suitable unit-type is that as a hearer one is able to predict what type of unit has been undertaken, and how and when it might be expected to end."
>
> (McLaughlin, 1984:97)

ทุกครั้งที่จบหน่วยย่อยในผลัดจะเกิดช่วงเงียบ ช่วงเงียบนี้จะเรียกว่า จุดพึงเปลี่ยนผลัดได้ (transition relevance place: TRP) โดยSacksและคณะ(1974: 708) ได้กล่าวไว้ว่า จุดพึงเปลี่ยนผลัด คือ "place where current speakers can or should exit." ซึ่งก็คือ จุดที่ผู้ที่กำลัง

พูดสามารถหยุดพูดหรือควรจะหยุดพูดเพื่อส่งผลัดให้ผู้ฟัง โดยพวกเขามีความคิดว่าจุดพึงเปลี่ยนผลัดจะเกิดในตำแหน่งที่สามารถจบความได้ (possible completion)

> "The first possible completion of a first such unit
> constitutes an initial transition relevance place.
> Transfer of speakership is coordinated by
> reference to such transition relevance places,
> which any unit-type instance will reach."
>
> (Sacks et al., 1974: 703)

นอกจากแนวคิดเรื่องจุดพึงเปลี่ยนผลัดของ Sacks และคณะ(1974) แล้ว Mey (1993) ก็ได้เสนอความคิดเกี่ยวกับตำแหน่งจุดพึงเปลี่ยนผลัดไว้เช่นกัน โดยเขาได้กล่าวถึงจุดพึงเปลี่ยนผลัดตามธรรมชาติ ว่าจะเกิดการหยุดเนื่องจากผู้พูดหยุดเพื่อหายใจ หรือหยุดเมื่อหมดสิ่งที่จะพูด หรือหยุดเพื่อประกาศว่าการพูดของเขาจบแล้ว ซึ่งตำแหน่งทั้งหมดนี้สามารถเกิดการผลัดเปลี่ยนสิทธิ์ในการพูดให้กับผู้พูดคนต่อไปได้

> "...there are natural breaks in every conversation:
> a speaker has to pause for breath, or run out of things
> to say, or simply declares his or her contribution to be
> finished : all these points in the conversation are places
> where a natural 'transition', a relay of the right to speak
> to the next speaker may occurs. Such points are
> technically called 'transition relevance place', or TRPs."
>
> (Mey,1993: 217)

แต่ทั้งนี้ Mey (1993: 217) ก็กล่าวว่า จุดพึงเปลี่ยนผลัดตามธรรมชาติ (natural TRP) ที่เกิดขึ้นจากการพูดของผู้พูดนี้ ผู้ฟังอาจจะไม่เข้าใจว่าเป็นจุดพึงเปลี่ยนผลัดก็ได้ ดังนั้นผู้พูดจะสามารถพูดต่อไปได้จนกว่าจะถึงตำแหน่งที่ผู้ฟังรับรู้ว่าเป็นจุดพึงเปลี่ยนผลัดซึ่งเรียกว่าจุดพึงเปลี่ยนผลัดจริง (real TRP)

เมื่อเปรียบเทียบแนวคิดเรื่องจุดพึงเปลี่ยนผลัด (TRP) ของ Sacks และคณะ(1974) กับ Mey (1993) จะพบว่ามีความคล้ายคลึงกันเมื่อพูดถึงว่า จุดพึงเปลี่ยนผลัด (TRP) คือตำแหน่งช่วงเงียบที่สามารถเกิดการเปลี่ยนบทบาทการเป็นผู้พูดระหว่างผู้ร่วมสนทนา แต่จะแตกต่างกันตรงที่ Sacks และคณะ(1974) จะกล่าวถึงจุดพึงเปลี่ยนผลัด (TRP)โดยพิจารณาจากลักษณะทางวากยสัมพันธ์ ส่วน Mey (1993)จะกล่าวถึงจุดพึงเปลี่ยนผลัด (TRP)โดยพิจารณาจากลักษณะทางสัทศาสตร์ของการหยุด

จากแนวคิดเกี่ยวกับจุดพึงเปลี่ยนผลัด (TRP)ข้างต้น ผู้วิจัยคิดว่าความคิดเกี่ยวกับจุดพึงเปลี่ยนผลัด (TRP)ที่เหมาะสมสำหรับงานวิจัยนี้ คือแนวคิดของ Mey (1993) เนื่องจากงานวิจัยนี้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการหยุดกับการจัดผลัด ซึ่งการหยุดนี้เป็นหน่วยทางสัทศาสตร์ที่ได้จากการตัดสินตำแหน่งของการหยุดในการสนทนาโดยผู้วิจัย ดังนั้นตำแหน่งนี้จึงน่าจะสอดคล้องกับตำแหน่งจุดพึงเปลี่ยนผลัด (TRP)ที่ Mey (1993)ได้กล่าวไว้

ที่แต่ละจุดพึงเปลี่ยนผลัด ผู้พูดที่ครองผลัดการพูดอยู่(holding the floor) อาจจะมอบหมายผลัด(allocating the right to speak)ให้กับผู้ร่วมสนทนาคนอื่น หรือผู้พูดอาจจะเพิกเฉย(ignore)จุดพึงเปลี่ยนผลัดนั้น และพูดต่อไปก็ได้ (Mey,1993: 217)

ผู้พูดจะใช้จุดพึงเปลี่ยนผลัดเพื่อมอบหมายผลัดการพูดให้กับผู้ร่วมสนทนาคนอื่น โดยทั้งผู้พูดและผู้ฟังจะมีการใช้กลไกเพื่อให้กระบวนการรับส่งผลัดนั้นเป็นไปอย่างราบรื่น ดังที่ Sacksและคณะ(1974)ได้เสนอกลไกในการมอบหมายผลัด(Turn Allocation Technique)ไว้ดังนี้

1. ถ้าผู้พูดคนปัจจุบันเลือกผู้พูดคนต่อไปไว้แล้ว อาจโดยการเรียกชื่อ หรือการมอง ซึ่งผู้พูดจะกระทำก่อนถึงจุดพึงเปลี่ยนผลัด ดังนั้นเมื่อถึงจุดพึงเปลี่ยนผลัดแรก ผู้ที่ได้รับเลือกจึงมีสิทธิ์อย่างเต็มที่และถูกบังคับให้เป็นผู้รับผลัดการพูดต่อไป
2. ถ้าผู้พูดคนปัจจุบันไม่ได้เลือกใครเป็นผู้พูดคนต่อไป เมื่อถึงจุดพึงเปลี่ยนผลัดผู้ร่วมสนทนาคนอื่นก็มีสิทธิ์ที่จะเลือกตนเองเป็นผู้พูดคนต่อไปได้ ในกรณีนี้ผู้ที่เริ่มพูดก่อนมักจะเป็นผู้มีสิทธิ์ในผลัดนั้นมากกว่าผู้เริ่มทีหลัง
3. ถ้าผู้พูดคนปัจจุบันไม่ได้เลือกใครเป็นผู้พูดคนต่อไป และไม่มีผู้ร่วมสนทนาคนใดเลือกตนเองเป็นผู้พูดคนต่อไป ผู้พูดคนเดิมก็อาจจะดำเนินผลัดการพูดของตนต่อไปก็ได้ แต่วิธีนี้จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อไม่มีการใช้กลไกข้อ 1และ2เท่านั้น

สิ่งที่ทำให้กระบวนการรับ-ส่งผลัดในการพูดไม่ราบรื่นก็คือ การพูดซ้อนกัน(overlap) ซึ่งอาจเกิดโดยการที่คนฟังเลือกตนเองเป็นผู้พูดเร็วเกินไปจึงไปซ้อนกับผลัดของผู้พูดคนก่อนหน้า

หรือการที่ผู้ฟังหลายๆคนเลือกตนเองพร้อมๆกัน หรือ การที่คนฟังเลือกตนเองเป็นผู้พูดพร้อมๆกับที่คนพูดคนปัจจุบันเลือกที่จะพูดต่อไป(Nofsinger:1991)

Sacksและคณะ(1974: 725) อธิบายว่ากระบวนการจัดผลัดที่พวกเขาเสนอนี้มีลักษณะสำคัญ 2 ประการ คือ 1) เป็นระบบการจัดการเฉพาะตำแหน่ง (local management system)ของผู้ร่วมสนทนา กล่าวคือ จะเกี่ยวข้องเฉพาะกับผลัดปัจจุบันและผลัดที่จะเกิดขึ้นต่อไปที่เชื่อมต่อกันด้วยจุดพึงเปลี่ยนผลัด1จุดเท่านั้น และ 2) เป็นระบบการจัดการที่มีปฏิกิริยาต่อกัน(interactionally managed system) กล่าวคือสิ่งที่ผู้ร่วมสนทนาคนหนึ่งกระทำในขณะหนึ่งจะไปมีผลต่อสิ่งที่ผู้ร่วมสนทนาคนอื่นยอมรับที่จะกระทำ

ถึงแม้ว่ากระบวนการจัดผลัดในการสนทนาที่Sacksและคณะ(1974)เสนอนี้จะให้ความสำคัญกับแนวคิดเรื่องการแสดงจุดสมบูรณ์(projectability)ของหน่วยย่อยในผลัด(TCU) และการสามารถทำนายได้(prediction)ของจุดพึงเปลี่ยนผลัด แต่พวกเขาก็ไม่ได้แสดงว่ามีสัญญาณในการพูดอะไรบ้างที่ผู้ร่วมสนทนาใช้ในการทำนายจุดพึงเปลี่ยนผลัดของคู่สนทนา พวกเขาเพียงแสดงให้เห็นว่าพวกเขาใช้คุณสมบัติทางวากยสัมพันธ์เป็นแกนกลางในการให้คำจำกัดความหน่วยย่อยในผลัดและได้มีการตั้งข้อสังเกต เกี่ยวกับความสำคัญของระบบเสียง และทำนองเสียง(intonation)ในการเปลี่ยนผลัดไว้ แต่ไม่ได้ให้รายละเอียดไว้ ดังที่กล่าวไว้ว่า "เป็นที่ชัดเจนว่าในการที่จะเข้าใจเกี่ยวกับการเปล่งเสียง (คือ ระบบเสียง ทำนองเสียง และอื่นๆ) กระบวนการรับผลัดก็มีความสำคัญมากเช่นกัน" (Cleary, in some understanding of 'sound production' (i.e. phonology,intonation etc.), it is also very important to turn-taking organization. (Sacks et al.,1974:721))

คำถามเกี่ยวกับบทบาทของสัญญาณที่ผู้ร่วมสนทนาใช้ในการเปลี่ยนผลัดการสนทนานั้น ได้มีผู้เสนอไว้ดังนี้

Duncan(1972) ศึกษาสัญญาณและกฎในการเข้ารับผลัดการสนทนา โดยเขากล่าวว่าคนฟังจะเข้ารับผลัดการพูดก็ต่อเมื่อผู้พูดแสดงสัญญาณการส่งผลัดอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยเขาได้เสนอสัญญาณแสดงการส่งผลัด (Turn - yielding signal) ไว้ 6 ประการ ได้แก่

1. การใช้ทำนองเสียง: ลักษณะทำนองเสียงที่แสดงการจบประโยคคือลักษณะทำนองเสียงขึ้น(rising) หรือทำนองเสียงตก(falling) ส่วนลักษณะทำนองเสียงคงระดับ(22)จะไม่ใช้แสดงว่าผู้พูดต้องการส่งผลัด
2. การใช้อวัจนภาษาที่อยู่เหนือคำพูด(paralanguage): ได้แก่ การลากเสียงที่พยางค์สุดท้ายหรือที่พยางค์เน้นหนักของวลีทางสัทวิทยา(phonemic clause)

3. การใช้การเคลื่อนไหวของร่างกาย(body motion): ได้แก่ การจบกันของท่ามือ หรือการปล่อยคลายจากลักษณะเครียดของตำแหน่งมือ
4. การใช้คำพูดที่เป็นสัญนิยมของสังคม(sociocentric sequence): ได้แก่ การใช้คำพูดที่ที่เป็นแบบตายตัว(stereotype expressions)ในการเปลี่ยนผลัด เช่น 'but uh', 'or something', 'you know'
5. การใช้อวัจนภาษาร่วมกับคำพูดที่เป็นสัญนิยมของสังคม คือ การใช้เสียงต่ำลงและค่อยลงร่วมกับคำพูดที่เป็นสัญนิยม (ในกรณีนี้เช่นคำลงท้ายในภาษาไทย หรือ tag question ในภาษาอังกฤษ)
6. การใช้ลักษณะทางวายสัมพันธ์: ได้แก่ ความสมบูรณ์ทางไวยากรณ์ของประโยคซึ่งจะเกี่ยวข้องกับการรวมกันของภาคประธานและภาคแสดง

CutlerและPearson(1985) ก็เสนอความคิดเกี่ยวกับสัญญาณบ่งชี้(cue)ที่ช่วยให้คนฟังรู้ว่าผลัดของผู้พูดจะจบเมื่อไรเช่นกัน โดยได้แบ่งสัญญาณบ่งชี้เป็น 2 ประเภท คือ

1. สัญญาณบ่งชี้ภายในบทสนทนา(text-internal cues) อันได้แก่ ลักษณะทางวากยสัมพันธ์(syntax) อรรถศาสตร์(semantic) และการอ้างอิงกับบริบทในปริจเฉท(reference to the discourse context) โดยได้กล่าวไว้ว่า ผู้พูดจะใช้สัญญาณบ่งชี้เหล่านี้ในการรับผลัดในจุดที่เหมาะสม
2. สัญญาณบ่งชี้นอกบทสนทนา(external to text) ซึ่งผู้พูดอาจใช้โดยรู้สึกตัวหรือไม่ก็ได้ ได้แก่ การใช้สัญญาณบ่งชี้ที่เป็นอวัจนภาษาเหนือคำพูด (paralinguistic cue) คือ กิริยาท่าทาง การเคลื่อนไหวร่างกาย สีหน้า การสบตา และลักษณะน้ำเสียง(tone of voice) เช่น การที่คนพูดไม่มองคู่สนทนาขณะพูด แต่จะมองเมื่อพูดจบ ลักษณะของท่ามือ และโครงสร้างเสียงซ้อน เช่น ทำนองเสียง อันได้แก่ การแปรของ ค่าความถี่มูลฐาน ความเข้มของเสียง และระยะเวลาที่สัมพันธ์กับตำแหน่งของหน่วยความนั้น

งานวิจัยของCutler และ Pearson(1985)ศึกษา สัญญาณทางสัทศาสตร์ที่แสดง การอยู่กลางผลัด (turn-medial) การจบผลัด (turn-final) ทั้งในแง่การพูดและการรับรู้ ผลของการศึกษาพบว่า ในแง่การพูดยังไม่สามารถสร้างข้อสรุปว่าผู้พูดใช้สัญญาณทางสัทศาสตร์ใดในการบ่งชี้การเปลี่ยนผลัด อาจเนื่องจากวิธีการซึ่งเป็นการวิจัยเชิงทดลอง ซึ่งสถานการณ์จำลองมีข้อจำกัด แต่ในแง่การรับรู้ผลการวิจัยแสดงอย่างชัดเจนว่า การลดต่ำลงของระดับเสียง(pitch) เป็นสัญญาณแสดงการส่งผลัดของผู้พูดได้อย่างดี และผู้ฟังจะรับรู้ว่าลักษณะเสียงขึ้น(pitch upstep)เป็นสัญญาณแสดงการครองผลัด(turn-holding) ซึ่งต่างจากที่Duncan(1972)เสนอไว้ ซึ่งผู้วิจัยก็ได้อภิปรายไว้ว่าอาจเนื่องจากงานนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง

จากงานวิจัยของ Denny (1985) ได้วิจัยความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมที่เป็นคำพูด (verbal)และพฤติกรรมที่ไม่ใช่คำพูด(nonverbal)ที่เกิดร่วมกับการหยุดในการเปลี่ยนผลัดแบบราบรื่น (smooth exchange)พบว่าสิ่งสำคัญที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนผลัดแบบราบรื่น คือ การเกิดร่วมกันของ ความสมบูรณ์ทางไวยากรณ์ (grammatical completion) การสบตา(gaze)ของผู้พูดและผู้ฟัง และความยาวของการหยุด (pause length) และพบว่าการแสดงเจตนาของผู้พูดที่ผ่านทางถ้อยคำ (illocutionary force of the utterance type) เช่น การถาม จะทำให้เกิดการเปลี่ยนผลัดอย่างราบรื่นโดยไม่ต้องมีความสัมพันธ์กับระยะเวลาการหยุด

จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับสัญญาณบ่งชี้ที่ใช้ในการแสดงการเปลี่ยนผลัดอาจสรุปได้ว่าผู้วิจัยเหล่านี้ได้กล่าวถึงสัญญาณบ่งชี้ไว้ 2 ประเภท คือ

1. สัญญาณบ่งชี้ที่เกี่ยวข้องกับตัวบทสนทนา ได้แก่ สัญญาณบ่งชี้ทางวากยสัมพันธ์ อรรถศาสตร์ และการอ้างอิงกับปริบทในปริจเฉท
2. สัญญาณบ่งชี้ที่ไม่เกี่ยวข้องกับตัวบทสนทนา ได้แก่
   (1) utterance prosody ได้แก่ ทำนองเสียง ซึ่งได้แก่การแปรของ ค่าความถี่มูลฐาน ความดัง และระยะเวลา
   (2) การเคลื่อนไหวร่างกาย หรือส่วนของร่างกาย
   (3) การใช้คำพูดที่เป็นสัญนิยมของสังคมในการสนทนา
   (4) ความยาวของการหยุด

<u>ความสัมพันธ์ระหว่างความเงียบกับประเภทของการจัดผลัดในการสนทนา</u>

ความเงียบเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งของการสนทนา นักคิดหลายท่านมีแนวคิดเกี่ยวกับการจำแนกความเงียบในการสนทนาออกเป็นประเภท โดยอาจสรุปเป็นประเภทตามการจัดผลัดในการสนทนาได้เป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. ความเงียบในการครองผลัด หรือ ความเงียบที่แนวคิดในกลุ่มการวิเคราะห์การสนทนา(CA) เรียกว่า 'pause' แบบหนึ่ง (Sacks et al., 1974) และแนวคิดในกลุ่มที่ศึกษากระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Interpersonal Processes) เรียกว่า'hesitation pause' (McLaughlin, 1984) โดยทั้ง 2 กลุ่มนี้จะอธิบายถึงความเงียบในการครองผลัดนี้ไว้คล้ายคลึงว่าคือ ความเงียบที่เกิดภายในผลัดการพูดของผู้พูดคนใดคนหนึ่ง แต่จะมีความคิดต่างกันเมื่อพูดถึงตำแหน่งของความเงียบประเภทนี้ โดยแนวคิดในกลุ่มการวิเคราะห์การสนทนา(CA)จะจำกัดว่าเป็นความเงียบที่ไม่ได้เกิดที่จุดพึงเปลี่ยนผลัด แต่กลุ่มที่ศึกษากระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Interpersonal Processes)จะไม่จำกัดตำแหน่งของช่วงเงียบประเภท

นี้ จากการศึกษาระยะเวลาของความเงียบประเภทนี้ในการพูดธรรมชาติของEisler (1968)พบว่าจะไม่พบกรณีที่นานกว่า 3 วินาที

2. ความเงียบในการแลกเปลี่ยนผลัดการพูดแบบราบรื่น หรือความเงียบที่แนวคิดในกลุ่มการวิเคราะห์การสนทนา(CA)เรียกว่า'gap' (Sacks et al., 1974) เมื่อกล่าวถึงความเงียบ ณ ตำแหน่งจุดพึงเปลี่ยนผลัดเมื่อผู้พูดปัจจุบันไม่ได้เลือกผู้พูดคนต่อไป แต่มีผู้ร่วมสนทนาคนหนึ่งเลือกตนเองเป็นผู้พูด และจะเรียกว่า'pause' แบบหนึ่ง(Sacks et al., 1974) เมื่อกล่าวถึงความเงียบที่จุดพึงเปลี่ยนผลัดก่อนที่ผู้ที่ได้รับเลือกให้เป็นผู้พูดคนต่อไปจะเริ่มพูดเมื่อผู้พูดคนปัจจุบันเลือกผู้พูดคนต่อไป ส่วนแนวคิดในกลุ่มที่ศึกษากระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Interpersonal Processes)จะไม่จำแนกความเงียบในการแลกเปลี่ยนผลัดการพูดเป็น 2 ประเภทเหมือนแนวคิดการวิเคราะห์การสนทนา(CA) แต่จะกล่าวไว้เพียงว่าคือความเงียบระหว่างผู้พูด 2 คน โดยใช้คำว่า 'switching pause' (McLaughlin, 1984) และเสนอว่า ความเงียบประเภทนี้มักจะมีระยะเวลาเฉลี่ยน้อยกว่า 1 วินาที (Jeffe and Fieldstein, 1970 cited in McLaughlin, 1984) เมื่อสรุปความคิดของ 2 กลุ่มข้างต้นอาจกล่าวได้ว่า ความเงียบในการแลกเปลี่ยนผลัดการพูด คือ ความเงียบที่เกิดขึ้นระหว่างการแลกเปลี่ยนผลัดการพูดของผู้ร่วมสนทนา 2 คน เนื่องจากผู้ร่วมสนทนาคนแรกส่งผลัดให้ผู้ร่วมสนทนาคนที่สอง
3. ความเงียบในการแลกเปลี่ยนผลัดการพูดแบบไม่ราบรื่น หรือที่แนวคิดในกลุ่มการวิเคราะห์การสนทนา(CA) เรียกว่า'pause'แบบหนึ่ง(Sacks et al., 1974) และแนวคิดในกลุ่มที่ศึกษาการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Interpersonal Processes) เรียกว่า'initiative time latencies'(McLaughlin, 1984) โดยแนวคิดทั้ง 2 กลุ่มจะหมายถึงความเงียบที่เกิดขึ้นก่อนที่ผู้พูดคนเดิมจะเข้ารับผลัดการพูดอีกครั้ง เมื่อแน่ใจว่าผู้ร่วมสนทนาคนอื่นไม่ต้องการเป็นผู้พูดคนต่อไป ระยะเวลาของความเงียบประเภทนี้มักจะมากกว่า 3 วินาที (Matarozzo & Wein, 1967 cited in McLaughlin, 1984)
4. ความเงียบที่แสดงการจบการสนทนา(ชั่วขณะหนึ่ง) หรือที่แนวคิดในกลุ่มการวิเคราะห์การสนทนา(CA)และกลุ่มที่ศึกษากระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Interpersonal Processes) เรียกเหมือนกันว่า 'lapse' ซึ่งคือ ความเงียบเมื่อไม่มีการใช้กลไกการมอบหมายผลัดทั้ง 3 วิธีที่ Sacks และคณะ(1974)เสนอไว้ ดังนั้นการสนทนาจะจบลง อย่างน้อยก็ชั่วระยะเวลาหนึ่ง โดยกลุ่มที่ศึกษากระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Interpersonal Processes)จะใช้ระยะเวลาเป็นเกณฑ์ในการให้คำจำกัดความความเงียบประเภทนี้ โดยจะถือว่าคือความเงียบที่มีระยะเวลาอย่างน้อย 3 วินาที แต่ทั้งนี้จะยกเว้นความเงียบที่เกิดหลังหน่วยย่อยในผลัดที่เป็นคำถามหรือคำสั่ง ความเงียบที่เกิดหลังสัญญาณแสดงการครองผลัด

เช่น ความไม่สมบูรณ์ทางไวยากรณ์ (grammatical incompleteness) ทำนองเสียงคงระดับ (sustaining intonation contours) และคำเติมช่วงเงียบ (pause filler) และความเงียบที่เกิดร่วมกับการกระทำของผู้ร่วมสนทนาคนใดคนหนึ่งหรือทั้งสองคน เช่น การจุดซิการ์

การศึกษาระยะเวลาการหยุดในการจัดผลัดในวิทยานิพนธ์นี้ไม่ได้จำแนกการหยุดออกเป็นชื่อต่างๆดังแนวคิดข้างต้น แต่จะใช้ชื่อเดียวคือ 'การหยุด' (pause) เนื่องจากงานวิจัยนี้เริ่มจากการศึกษาการหยุดในฐานะที่เป็นหน่วยทางสัทศาสตร์ โดยให้ความสนใจกับรูปลักษณ์การหยุดที่ทำหน้าที่ในการจัดผลัดประเภทต่างๆ อันเป็นการศึกษาในเชิงอุปนัย ผลการศึกษาจะแสดงให้เห็นระยะเวลาการหยุดในการจัดผลัดประเภทต่างๆอย่างชัดเจน เนื่องจากทำการวิเคราะห์จากลักษณะทางกลสัทศาสตร์ของการหยุด ดังนั้นผลที่ได้อาจจะแตกต่างจากงานวิจัยที่ได้กล่าวมาเนื่องจากงานวิจัยเหล่านั้นมักจะใช้การประมาณระยะเวลาการหยุดโดยไม่ได้วัดจากเสียงจริง (ยกเว้นงานวิจัยของEisler(1968)ที่ศึกษาในเชิงกลสัทศาสตร์เช่นกัน)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย